

Με υλικά από τη Ρόδο είναι κατασκευασμένοι οι τρούλοι της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη

[/ Αγία Σοφία](#)

Με υλικά από τη Ρόδο έχουν κατασκευαστεί οι τρούλοι του ναού της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη όπως αποδείχτηκε πλέον από μελέτες που έγιναν τα προηγούμενα χρόνια οι οποίες επιβεβαίωσαν τους θρύλους και τις παραδόσεις που υπήρχαν στο νησί.

Πράγματι τους περασμένους αιώνες οι θρύλοι και οι παραδόσεις της Ρόδου αναφέρουν ότι οι τρούλοι της Αγίας Σοφίας χτίστηκαν με ελαφρά τούβλα που κατασκευάζονταν στη Ρόδο, με ιδιαίτερη τεχνική γεγονός για το οποίο υπερηφανευόταν οι κάτοικοι του νησιού.

Οι παραδόσεις αυτές έχουν πλέον επιβεβαιωθεί και επίσημα από μελέτες και μετρήσεις που έγιναν.

Λόγω του μεγέθους του τρούλου και του βάρους των τούβλων που χρησιμοποιούσαν την εποχή εκείνη, η κατασκευή ήταν δύσκολη από πλευράς στατικής, στεγανότητας και αντοχής. Η κεραμουργική τέχνη της Ρόδου ήταν ονομαστή εκείνη την εποχή.

Ενδεικτικά σε μελέτη του που δημοσιεύτηκε πριν από αρκετά χρόνια ο Αθανάσιος Κοσσιώρης αναφέρει για τις παραδόσεις αυτές τα εξής:

Ο Αντώνης Βρατσάλης στα «Νιοχωρίτικα» γράφει: «Οι πρωτομάστορες της πόλης, που χτίζαν το Μέγα Μοναστήρι, όταν φτάσαν στους τρούλους, δυσκολεύονταν να τους στεριώσουν και να τους κάνουν στεγανούς, να μη ραγίζουν.

Γι' αυτό φέραν ροδίτικα κεραμότουβλα και χώμα που ήταν ονομαστά υλικά και συνταίριαξαν τους μεγάλοπρεπους θόλους, στερεώνοντάς τους με καλομαλαγμένο κ ο υ ρ α σ ά ν ι, που ήταν μίγμα ασβέστη με ψιλοκοπανισμένο, ψημένο κεραμιδόχωμα ανάκατο με γλιστερή μούργα των λαδόμυλων».

Ο επίτιμος πρώην Γυμνασιάρχης και ιστορικός Ι. Στεφανίδης στο βιβλίο του «Ρόδος η νύμφη του Ηλίου», γράφει:

«Μεταξύ του συλλεγέντος τότε οικοδομικού υλικού δια την ανέγερσιν του πανσέπτου τούτου ναού ήσαν και αι πλίνθοι εκ του αργιλώδους χώματος της Ρόδου, δια την κατασκευήν του περιφήμου τρούλου της Αγίας Σοφίας, διότι αύται είχαν την ιδιότητα της ελαφρότητας, του πορώδους και της αντοχής εις τας διαφόρους καιρικές και ατμοσφαιρικές μεταβολάς του Βυζαντίου. Οι πλίνθοι ούτοι ήσαν λεπτοί και τοσούτον κούφοι, ώστε δώδεκα εξ αυτών αντιστοιχούν προς το βάρος ενός κοινού πλίνθου άλλων τόπων. Ήσαν δε εκ μίγματος σχίνων τετριμμένων, κόνεως κισήρεως, αλεύρου και άλλων ειδών, άτινα απέκτων μεγάλην σκληρότητα».

Ο άλλος δάσκαλος της Ρόδου, ο πρώην Γυμνασιάρχης Χ. Παπαχριστοδούλου, στο βιβλίο του: «Ιστορία της Ρόδου» (σ. 241) γράφει για την κεραμουργία στη Ρόδο: «Φημισμένα είναι τα πήλινα τούβλα της Ρόδου για τη στερεότητα και ελαφρότητά τους. Ήταν λευκά και ζύγιζαν 5 ροδίτικα όσο 1 άλλων τόπων.

Γι' αυτό όταν έκτιζε ο Ιουστινιανός την Αγία Σοφιά, λέει ο βυζαντινός χρονογράφος Γ. Κωδινός, τα τούβλα – βήσαλα – του τρούλου τα παράγγειλε στη Ρόδο (Γ. Κωδ. Εκδ. Weber, Βονν.1843).

Έστειλε, λέει, ο Ιουστινιανός τον Κουβικουλάριον Τρωίλον, τον Έπαρχον Θεόδωρον και τον Κυαίστορα Βασιλίδην στη νήσο Ρόδο, να κάνουν εκεί «βήσαλα μεγάλα,

σπογγώδη και λεπτά και λευκά, ο σταθμός πέντε βησάλων ενός βησάλου ημετέρου ευρίσκεται». Στο βιβλίο «Η νήσος Ρόδος» των Εδουάρδου Μπιλιότι και Αββά Κοτρέ, 1881 (Μετάφραση Μ. Μαλλιαράκη και Σ. Καραβοκυρού) διαβάζουμε στη σελίδα 209: «Οι βυζαντινοί συγγραφείς ποιούνται μνείαν, περί της Αγίας Σοφίας λαλούντες, πλίνθων εν Ρόδω κατασκευασθέντων, δι'ων οικοδομήθη ο μέγας θόλος του μεγαλοπρεπούς τούτου ναού. Ήσαν λευκοί και τοσούτον κούφοι οι πλίνθοι ούτοι, ώστε δώδεκα εξ αυτών αντιστοιχούν προς το βάρος ενός κοινού πλίνθου άλλων τόπων.

Ήσαν δε εκ μίγματος σχοίνων τετριμμένων, κόνεως κισσήρεος, αλεύρου και άλλων ειδών, άτινα απέκτων μεγάλην σκληρότητα».

Το γεγονός λοιπόν της κατασκευής του τρούλου της Αγίας Σοφίας με τα ροδίτικα υλικά επηρέασε την τοπική κοινωνία. Έτσι, διαβάζουμε στο βιβλίο της συνταξιούχου δασκάλας Ρηνούλας Μπούρδα-Καμπούρη «Το Βάτι που αγάπησα», ότι υπάρχει τοπωνύμιο στην Κοινότητα του χωριού Βάτι, κοντά στο όρια με το Γεννάδι, με την ονομασία Αγία Σοφία. Η περιοχή είναι δεξιά της οδού από Γεννάδι προς Βάτι στο ύψος πριν τη βρύση της Ευρυμάχειας.(Τρέχει ακόμη νερό). Εκεί λοιπόν έκτισαν και ένα μικρό Μοναστήρι-Εκκλησία αφιερωμένο στην Αγία Σοφία.

Προφανώς το αργιλώδες του εδάφους και η χρονολογική τοποθέτηση της εκκλησίας περίπου στον 6ο αιώνα, ενισχύουν την άποψη ότι το όνομα Αγία Σοφία της περιοχής και του ναού δόθηκε για να υποδηλώσει ότι από εκεί ελήφθησαν τα υλικά για την κατασκευή του τρούλου της περίφημης εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως.

Σήμερα υπάρχει μόνο ένα τμήμα του τοίχου προς το μέρος του ιερού της εκκλησίας και πάμπολλα θραύσματα από κεραμικά αγγεία (τα γνωστά στην τοπική διάλεκτο «βαστριά»).

Επίσης πάμπολες πληροφορίες βρίσκουμε στο βιβλίο του Κώστα Σκανδαλίδη «Το Γεννάδι της Ρόδου», όπου επιβεβαιώνονται και η τοποθεσία και οι θρύλοι. Εκεί περιλαμβάνεται και η επιστημονική μελέτη που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Journal of the American Ceramic Society* για την προέλευση και τεχνολογία κεραμικών της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη. Η μελέτη ήταν των μελετητών Αντωνίας Μοροπούλου, Ahmet Cakmak και της Κυριακής Πολυκρέτη. Ελήφθησαν δείγματα και από τη Ρόδο και από το ναό της Αγίας Σοφίας και η φυσικοχημική ανάλυση επιβεβαίωσε την προέλευση των υλικών από τη Ρόδο. (Moropoulou Antonia, Cakmak Ahmet, Polikreti Kyriaki, «Provenance and Technology Investigation of Agia Sophia Briks, Istanbul, Turkey», στο περιοδικό *Journal of the American Ceramic Society*, Φεβρουάριος 2002, σ. 366-372).

Για να καταδειχθεί η σημασία της Αγ. Σοφίας για τον ελληνισμό και το πόσο έντονα είχε επηρεάσει ιδιαιτέρως τα λαϊκά στρώματα, φαίνεται από τις υπερβολές των θρύλων και των παραδόσεων. Γράφει ο Α. Βρατσάλης: «Σαν χτιζόταν η Αγία Σοφία, οι πέτρες εκυλούσαν μονάχες τους από το λόφο της Ακρόπολης της Ρόδου (Εννοεί το Μόντε Σμίθ) κι επήγαιναν στην Πόλη. Σαν ήρτεν η είδηση πως τελείωσε το Μέγα Μοναστήρι, εσταμάτησαν έξαφνα κι εμείνασι κει που τις βλέπουμε σήμερα στις Κάτω Πέτρες, στην έξοδο της πόλης προς τα Κρητικά».

Η κατολίσθηση των βράχων της Ακρόπολης της Ρόδου προφανώς έγινε από κάποιο φυσικό φαινόμενο (σεισμός, διάβρωση εδάφους από βροχοπτώσεις κ.λπ.), όμως ο θρύλος δείχνει το αίσθημα των κατοίκων του νησιού για να βοηθηθεί το χτίσιμο της Αγίας Σοφίας αφ' ενός και αφ' ετέρου επιβεβαιώνει το γεγονός της χρησιμοποίησης των ροδίτικων υλικών για το στέριωμα του τρούλου.

«Καταφέραμε μέσα από τα υλικά να διαβάσουμε τα μυστικά των βυζαντινών μαστόρων», δήλωσε πριν από μερικά χρόνια στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ η καθηγήτρια του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου Αντωνία Μοροπούλου, η οποία παρουσίασε τα αποτελέσματα μακρόχρονης έρευνας που πραγματοποιήθηκε από τα πανεπιστήμια του Πρίνστον των ΗΠΑ, του Μπογάζιτζι της Τουρκίας και από το ΕΜΠ στην έκδοση που υπογράφει υπό τον τίτλο «Η ελληνική συμβολή στη συντήρηση της Αγίας Σοφίας», την οποία εξέδωσε το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος.

Πρώτες ύλες από τη Ρόδο και ειδική τεχνική από την Ανατολή συνδυάστηκαν για να δημιουργηθούν οι οπτόπλινθοι στον σημερινό, δεύτερο, τρούλο της Αγίας Σοφίας, καθώς ο πρώτος κατέρρευσε από σεισμό. Για να αποδειχθεί ο θρύλος που ήθελε τα τούβλα του τρούλου να κατασκευάζονται με ειδική παραγγελία, οι ερευνητές συνέκριναν τα δομικά υλικά της Αγίας Σοφίας με σύγχρονα κτίσματα

από την Πόλη και τη Ρόδο. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως κατά 95% οι πρώτες ύλες προέρχονται από τη Ρόδο, είναι εμπλουτισμένες σε άργιλο και μπορούν να δώσουν οπτόπλινθους συμπαγείς και με υψηλή αντοχή. Όσο για την τεχνική όπτησης (ψησίματος των τούβλων) έχει τις ρίζες της στην Ανατολή όπου η συγκεκριμένη τεχνογνωσία ήταν ιδιαιτέρως αναπτυγμένη.

Πηγή: ΑΠΕ - ΜΠΕ/ Λουκάς Μαστής